

Branko Tošović, Arno Wonisch (ur.)

**Srpski pogledi na odnose
između srpskog, hrvatskog
i bošnjačkog jezika**

Die serbische Sichtweise
des Verhältnisses zwischen
dem Serbischen, Kroatischen
und Bosniakischen

I/4

Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz
Beogradska knjiga
2012

Branko Tošović

[rođ. 1949]

**Uvodna riječ na Simpozijumu časopisa PRIZME
„Jezička situacija u Bosni i Hercegovini“
(Sarajevo 26. i 27. aprila 1991)**

Izvodi iz uvodne riječi na simpozijumu „Jezička situacija u Bosni i Hercegovini“, koji je održan 26. i 27. aprila 1991. godine na Filozofskom fakultetu u Sarajevu.

Izgleda da je u lingvistici BiH april mjesec u kome se dešavaju najznačajniji događaji. Tačno prije dvadeset i jednu godinu, 25. aprila 1970. u ovom istom gradu završen je sada već poznati Simpozij o jezičkoj toleranciji u nastavi, koji je kasnije dobio naziv *Sarajevski simpozij*, a onda je tri godine kasnije, oktobra 1973, u Mostaru upriličeno Savjetovanje o realizaciji Zaključaka Simpozijuma o jezičkoj toleranciji..., sada poznato kao *Mostarsko savjetovanje*. Danas otvaramo treći poslijeratni naučni skup o jezičkoj situaciji u BiH, i to u bitno promijenjenim uslovima. Diskusiju vodimo u trenutku kada je već zaživio višepartijsko sistem, u situaciji kada su na vlasti narodne partije, a u društvu se i dalje odvijaju nacionalne homogenizacije. Sada se u mnogo čemu drugačije gleda na jezičku problematiku, aktuelizira se čitav niz vrlo osjetljivih jezičkih pitanja, ističu se novi pogledi na književnojezičku politiku u BiH (sve do njene potpune negacije), do krajnosti se potencira ravnopravnost jezičkih izraza (jezika) i pisama, ističu zahtjevi za preimenovanje jezika kojim se govori u BiH i sl.

Diskusije koje se u posljednje vrijeme vode u sredstvima masovnog informisanja, u organima vlasti, u strankama, raznim organizacijama i udruženjima istakle su jezičku problematiku u prvi plan interesovanja javnosti. To je zahtijevalo da se i lingvistički stručnjaci nađu na okupu i razmotre novonastalu situaciju. Eto to je bio osnovni razlog što je pokrenuta inicijativa da se pripremi i održi ovaj znanstveni skup.

Razlozi za održavanje simpozija imaju još jednu dimenziju. Jezička situacija u BiH je unikatan sociolingvistički tipološki varijetet, jer je i u svjetskim relacijama teško naći jezičke prilike kakve nalazimo u Bosni i Hercegovini. Iako imamo izuzetno interesantno područje istraživanja, mi ga još uvijek nismo proučili kako treba, a pogotovo nismo ispoljili jaču inicijativu da ukažemo na njegov značaj za teoriju, pogotovo za sociolingvističku tipologiju. Mi nismo naučno obradili bosanskohercegovačku sociolingvističku paradigmu, niti smo

uspjeli da joj damo međunarodni značaj. Po svome bogatstvu, složenosti, raznovrsnosti odnosa, fascinantnoj izukrštanosti raznolikih fenomena, jezička situacija u Bosni i Hercegovini zavređuje da se nađe u svakom značajnijem opštesociolingvističkom priručniku.

Za razliku od prethodnih skupova, ovaj po prvi put organizuje jedan časopis, što je takođe znak dubokih promjena. Sama činjenica da lingvistika BiH ima jedno ovakvo glasilo na svoj način govori o novoj situaciji. I kada je razgovarano o tome da lingvisti treba da razmotre aktuelnu jezičku situaciju u BiH, zajedno sa ostalim stručnjacima, prihvaćena je ideja da simpozij pripremi redakcija PRIZME, i to iz nekoliko razloga. **Prvo**, PRIZMA je organ svih jezičkih udruženja naše republike: Društva za primijenjenu lingvistiku, Društva nastavnika srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog jezika i književnosti, Slavističkog društva, Društva za strane jezike i književnosti, Udruženja književnih prevodilaca, Društva naučnih i stručnih prevodilaca, Saveza za esperanto. Ona time okuplja sve jezičke stručnjake BiH, kojih nema ni mnogo ni malo (prema mojim podacima, u BiH djeluje oko 130 lingvista, o kojima će se osnovni bio-bibliografski podaci dati u Registru lingvista BiH, što se priprema za naredni broj PRIZME). **Drugo**, u programskoj koncepciji časopisa ističe se da je njegov osnovni zadatak – (a) razvoj lingvistike BiH i jezičkih oblasti koja pokrivaju navedena udruženja, (b) afirmacija bosanskohercegovačkih jezičkih stručnjaka, (c) upoznavanje jugoslovenske i svjetske javnosti sa bosanskohercegovačkom jezičkom situacijom, (d) pokretanje raznih inicijativa (održavanje naučnih skupova, propagiranje kompjuterizacije lingvistike BiH i sl.). **Treće**, pošto časopis okuplja, u Redakciji, Savjetu i u autorskom kolektivu, najistaknutije i najpoznatije jezičke stručnjake BiH, on je u ovome trenutku jedan od osnovnih kohezionih faktora lingvistike BiH i ima sve pretpostavke da postane moćna pokretačka snaga za razvoj bosanskohercegovačke nauke o jeziku. I četvrto, sve ono o čemu se bude govorilo na ovome simpoziju časopis će objaviti u posebnom tematskom broju.

Cilj ovoga skupa nije da se donesu neke odluke ili zaključci (jer za to ovaj simpozij nije kompetentan), već da se dobije koliko-toliko cjelovita slika jezičke situacije u BiH. Sada je najvažnije da se dođe do činjeničnog stanja kako bi se mogla naći rješenja koja bi odgovarala svim ljudima, svim narodima, svim građanima BiH.

Pošto je ovo lingvistički skup na kome učestvuju i stručnjaci iz drugih znanstvenih oblasti (književnosti, istorije, psihologije, novinarstva), imamo lijepu priliku da jezičku situaciju u BiH razmotrimo iz najrazličitijih uglova. Što se tiče čisto lingvističkog aspekta ove problematike, želio bih ovom prilikom skrenuti pažnju na bitnu stvar. Naime, za lingvističko promatranje i pogotovo zaključivanje od suštinskog značaja ima modeliranje i prognoziranje jezičkih procesa u našoj republici, što, nažalost, kod nas gotovo da ne postoji. Predlažu se svakojaka rješenja, a ne vodi računa o posljedicama. Upravo zbog toga dobi-

ja na značaju sociolingvističko modeliranje: izrada apstraktnog sistema konkretnih jezičkih odnosa i interakcijskih polja u njihovoj statičnosti i dinamici. To modeliranje ima kao krajnji cilj prognoziranje jezičkih tokova. Uzimajući u obzir sve relevantne parametre, može se adekvatnom obradom stvoreni model pretvoriti u dinamički sistem koji će simulirati određene procese, što se u čitavom nizu nauka primjenjuje. Ovo ističem u prvi plan upravo zbog toga što se u našim razgovorima o jezičkim pitanjima u većini slučajeva razmišlja samo o dva-tri poteza unaprijed, a rješenja koja se predlažu daju se gotovo bez ikakvih valjanih prognoza o tome čemu ona vode. Koliko je takvo modeliranje neophodno, navešću samo jedan primjer. Jezička situacija u BiH u najvećoj mjeri je predodređena odnosom jezik – nacija, pa stoga velik broj pitanja ima nacionalnojezički karakter. Ako jezičku problematiku vezemo za bh. nacionalnu specifiku, zapažamo da su tri najbrojnije nacije u BiH, odnosno njihovi predstavnici problematizirali i potencirali čitav niz jezičkih pitanja. Kod Muslimana to je uglavnom naziv jezika, kod Hrvata položaj jezika, a kod Srba ravnopravnost ćirilice. Izdvajanjem samo ovih elemenata na ravni jezik – nacija može se pokazati o kakvoj se složenosti i isprepletenosti odnosa radi, i to samo kad je u pitanju tročlani odnos i s jedne i s druge strane: a) Muslimani – Hrvati – Srbi, b) bosanski jezik – hrvatski jezik – ćirilica. Ako, recimo, kao ilustraciju uzme-mo bosanski jezik, dobićemo različite korelacije. Prije svega, izdvajaju se sljedeći binarni odnosi: bosanski jezik – Muslimani, bosanski jezik – Hrvati, bosanski jezik – Srbi; zatim: bosanski jezik – hrvatski jezik, bosanski jezik – ćirilica (ovo se naravno može proširiti i na srpskohrvatski, odnosno srpski jezik). Zatim postoje tročlani odnosi: bosanski jezik – Muslimani – Hrvati, bosanski jezik – Muslimani – Srbi, bosanski jezik – Srbi – Hrvati (što se može proširiti i na druge narode); bosanski jezik – hrvatski jezik – ćirilica. Postoje zatim četvoročlani odnosi (npr. bosanski jezik – Muslimani – Hrvati – Srbi), petočlani odnosi itd. Time se obrazuje specifičan bosanskohercegovački nacionalnojezički devetougao koji daje više od 60 različitih interakcijskih odnosa. Prema tome, problem bosanskog jezika (a u jednakoj mjeri i pitanje hrvatskog, odnosno ćirilice i gotovo svih sličnih pitanja) možemo svesti isključivo na binaran odnos (nacija – jezik) ili ga pak promatrati kao jednu od korelacija u čitavom nizu interakcijskih odnosa i polja. Prvi pristup čini nam se dominantnim u ovom trenutku, drugi je naučno utemeljeniji jer uzima u obzir sve moguće saodnose. Osnovni nedostatak prvog pristupa je u tome što se ne može cjelovito na bazi takvog jednostavnog modela sastavljenog od binarne opozicije prognozirati ponašanje ukupnog modela – modela bosanskohercegovačke jezičke situacije u kome vlada jedna od najfundamentalnijih pravilnosti – zakon spojenih sudova. Stoga i rješenja koja se predlažu isključivo na binarnom principu teško da mogu pretendovati na potpunu naučnu utemeljenost, odnosno na sveobuhvatnost.

Nadam se da ćemo na ovome skupu voditi računa o naučnoj argumentaciji i promatranju jezičkih fenomena u svoj njihovoj kompleksnosti i cjelovitosti.

Za ovaj simpozij značajna je činjenica da referati imaju zavidnu tematsku širinu. Da oni obuhvataju gotovo sve relevantne probleme, pokazuju sami naslovi referata, koji obuhvataju sljedeća pitanja: 1. opštelingvistički, sociolingvistički, interlingvistički, psiholingvistički, naučni, društveno-politički, nacionalni, istorijski, nastavno-obrazovni, funkcionalnostilski aspekti bosanskohercegovačke jezičke situacije, 2. književnojezička politika u BiH, 3. varijantnost jezika u BiH, 4. odnos jezika književnosti i književnog jezika, 5. jezički nivoi (leksički, sintaksički) u bosanskohercegovačkom jezičkom izrazu, 6. naziv jezika, 7. problem pisama, 8. bosanskohercegovački masmedijski govor, 9. standardni bosanskohercegovački sistemi i dr.

Učesnici skupa su najeminentniji bosanskohercegovački serbokroatisti, lingvisti, književni radnici, istoričari, stručnjaci za novinarstvo i psiholozi. Od 32 referenta 24 ima naučni stepen doktora nauka, a 6 stepen magistra (18 iz lingvističkih nauka).

Ovaj simpozij održava se u jednom posebnom trenutku razvoja lingvistike BiH. Naime, iako sadašnje vrijeme i sadašnji procesi destimulativno djeluju na sve znanstvene djelatnosti pa i na nauku o jeziku, u lingvistici BiH dešavaju se u posljednje vrijeme vrlo značajne stvari. Pomenuću samo neke. Prošle godine dobili smo dva nova lingvistička časopisa -PRIZMU i SLAVIST, koji zajedno sa KNJIŽEVNIM JEZIKOM, što uspješno izlazi već duže vremena, čini onaj minimum lingvističke periodike koji je potreban da se ova znanost može normalno razvijati. Lingvistika BiH učinila je značajan korak na međunarodnom planu: tri naše ustanove (Filozofski fakultet, Institut za jezik i Institut za proučavanje nacionalnih odnosa) potpisale su prvi međunarodni dogovor o saradnji, i to sa vodećim sovjetskim ustanovama: Naučnim savjetom „Jezik i društvo“ Akademije nauka SSSR-a, Institutom za lingvistiku AN SSSR-a i Institutom za ruski jezik AN SSSR-a. Na bazi tog dogovora održan je prošle godine prvi jugoslovensko-sovjetski kolokvij na temu Funkcionisanje jezika u višenacionalnim zemljama (zbornik sa tog skupa može se kupiti u našoj knjižari). Dragi kolokvij održaće se u septembra ove godine na temu Uticaj društva na funkcionalni razvoj jezika i problemi jezičke norme. Značajno je da je ovaj dogovor ušao u plan saradnje jugoslovenskih akademija nauka i Akademije nauka SSSR-a za period 1990–1995. godina.

Od širih istraživanja na prvom mjestu treba spomenuti petogodišnji izvedbeni projekat DC XIII/3: STANDARDNOJEZIČKI IZRAZ SRPSKOHRVATSKOG, ODNOSNO HRVATSKOSRPSKOG JEZIKA U BiH. Ovaj makroprojekat obuhvata dvije tematske oblasti: Jezik bosanskohercegovačkih pisaca XX vijeka i Sinhronijsku deskripciju bosanskohercegovačkih govora. On se realizuje u saradnji Instituta za jezik, Filozofskog fakulteta i ANUBiH.

Iako jezička društva već drugu godinu ne dobijaju ni dinara za svoju aktivnost, ona i dalje nastoje da djeluju, bolje reći nastoje da se ne ugase. Neka od njih ispoljavaju zavidnu vitalnost. Tako, Društvo za primijenjenu lingvistiku redovno održava tribinu Sarajevskog lingvističkog kruga i naučne skupove, kakav je bio prošlogodišnji Jezik i stil sredstava masovnog informisanja (zbornik referata sa tog skupa izaći će iz štampe početkom juna ove godine).

Na kraju bih htio istaći sljedeće. Želja organizatora je da svi referati i diskusije na simpoziju budu konstruktivni i naučno utemeljeni kako bi se skup normalno odvijao i kako bi izlaganja mogla poslužiti kao osnova za razrješavanje spornih pitanja, posebno onih koja su u posljednje vrijeme pokretana u javnosti.

I posljednje. Organizator izražava zadovoljstvo što su se na poziv za učešće odazvali najkompetentniji bosanskohercegovački lingvisti, članovi jezičkih društava BiH, lingvističkih institucija, ANUBiH, fakulteta, instituta i što današnjem skupu prisustvuju predstavnici vlasti, partija, udruženja, vjerskih organizacija, sredstava masovnog informisanja, književnici, istaknuti naučni i kulturni radnici i dr.

Dvadeset godina kasnije
(1991–2011)

Časopis *Prizma*, koji je (na inicijativu autora ovih redova) utemeljilo i izdavalo sedam jezičkih društava BiH, organizovao je u Sarajevu na Filozofskom fakultetu 26. i 27. aprila 1991. godine simpozijum „J e z i č k a s i t u a c i j a u B o s n i i H e r c e g o v i n i“ na kome su razmotrena najaktuelnija pitanja jezičke situacije i jezičke politike u BiH. Želja organizatora bila je da izlaganja budu konstruktivna i naučno utemeljena kako bi mogla poslužiti kao osnova za razrješavanje niza spornih pitanja, posebno onih koja su u posljednje vrijeme pokretana u javnosti.

Tematika skupa podijeljena je bila u tri bloka.

1. J e z i č k a s i t u a c i j a u B i H

- opštelingvistički aspekt bosanskohercegovačke jezičke situacije,
- sociolingvistička tipološka odrednica bosanskohercegovačke jezičke situacije,
- jugoslovenska dimenzija bosanskohercegovačke jezičke situacije,
- nacionalni aspekti bosanskohercegovačke jezičke situacije,
- vjerska pitanja i bosanskohercegovačka jezička situacija,
- odraz promjena u društvu na jezičku problematiku (uvodenje višepartijskog sistema, osnivanje i djelatnost nacionalnih partija i sl.)
- ustavni aspekti jezičkog pitanja,
- ravnopravnost jezičkih izraza
- ravnopravnost pisama

2. K n j i ž e v n o j e z i č k a p o l i t i k a

- jezička problematika u obrazovanju, nauci, kulturi, javnim medijima, društvenom životu i dr.

3. S t a n d a r d i z a c i j a b o s a n s k o h e r c e g o v a č k o g j e z i č k o g i z r a z a i p r o b l e m n o r m e

- normiranje jezika

Program skupa, koji se tokom njegovog dvodnevnog rada mijenjao, izgledao je ovako.

26. april (petak) 1991. godine

9,15–9,30 **Branko Tošović.** Uvodna riječ.

9,30–9,45 **Asim Peco.** Odras naše društvene stvarnosti na jezičku normu.

9,45–10,00 **Midhat Riđanović.** Opštelingvistički aspekti bosanskohercegovačke jezičke situacije.

10,00–10,30 Pauza

10,30–10,45 **Srdan Janković.** Sociolingvističko određenje bosanskohercegovačkog standardnojezičkog izraza.

- 10,45–11,00 **Josip Baotić**. Pogled na jedno aktuelno pitanje jezičke situacije u Bosni i Hercegovini.
- 11,00–11,15 **Šimun Šonje**. Hrvatska varijanta govora u BiH.
- 11,15–11,45 Pauza
- 11,45–13,00 Diskusija
- 16,00–16,15 **Alija Isaković**. Nacionalni aspekti bosanskohercegovačke jezičke situacije.
- 16,15–16,30 **Milivoje Minović**. Sintaksički sloj srpskohrvatskog jezičkog standarda u bosanskohercegovačkom socijalnom kontekstu.
- 16,30–16,45 **Ivo Šoljan**. Neka zapažanja o jezičkoj situaciji u BiH.
- 16,45–17,00 Pauza
- 17,00–17,15 **Dževad Juzbašić**. Pitanje zvaničnog naziva jezika i upotrebe pisma u djelatnosti bosanskohercegovačkog Sabora.
- 17,15–17,30 **Dušan Berić**. Pitanje naziva jezika u dokumentima XIX vijeka.
- 17,30–17,45 **Blažo Milićević**. Vidovi diferencijacije između govora i književnojezičke norme.
- 17,45–18,00 **Senad Čolić**. Interlingvističko shvatanje jezičkog razvoja primijenjeno na našu situaciju.
- 18,00–19,00 Diskusija

27. april (subota) 1991. godine

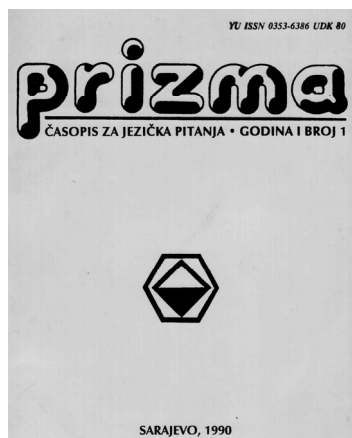
- 9,15–9,30 **Mustafa Ajanović**. Ravnopravnost pisama.
- 9,30–9,45 **Miljan M. Todorović**. (Ne)ravnopravnost pisama.
- 9,45–10,00 **Josip Raos**. Pismo i naziv srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog jezika u BiH.
- 10,00–10,30 Pauza
- 10,30–10,45 **Renko Đapić**. Dva pisma – teškoća ili prednost u usvajanju pisanog govora?
- 10,45–11,00 **Čedomir Rebić**. Pisma između etičko-političkih shvatanja i otkrića psihomehanike.
- 11,00–11,15 **Muhamed Huković**. Jezik državne uprave i administracije.
- 11,15–11,45 Pauza
- 11,45–13,00 Diskusija
- 16,00–16,15 **Nedo Šipovac**. Jezik i moderna psihoanaliza.
- 16,15–16,30 **Senahid Halilović**. Nacionalno markirane crte u bosanskohercegovačkim govorima.
- 16,30–16,45 **Mirjana Popović**. Promjene u društvu i politička leksika.
- 16,45–17,00 **Nedžad Pašić**. Književnojezička politika u nastavnoj praksi.
- 17,00–17,30 Pauza
- 17,30–17,45 **Branko Miljko**. Historija, politika i naš jezik.
- 17,45–18,00 **Safet Tipura**. Jezik Hasana Kikića kao prototip bosanskoga govora i izraza.

18,00–18,15 **Tajron Radić.** Jezik i stvarnost.

18,15–19,30 Diskusija

19,30 Zatvaranje simpozijuma

Nekoliko riječi o časopisu. PRIZMA je bila prvi bosanskohercegovački časopis najšire lingvističke orijentacije. Na širinu koncepcije ukazivao je i sam naslov: u časopisu se kao kroz svojevrsnu prizmu promatrao jezik u svoj njegovoj raznolikosti. Moto časopisa bila je kineska poslovice *Neka cvjeta stotinu cvjetova, neka se razvija stotinu škola*. Redakcija je isticala da nema oblasti u jeziku i lingvistici koja bi izlazila izvan konceptijskih okvira časopisa. U PRIZMI su mogli objavljivati radove svi oni koji se bavili jezikom, bez obzira na oblast, pravac, disciplinu, školu, metod, jezik, sinhroniju – dijahroniju, standard – supstandard i sl. Cilj je bio da se svako ko se zanima za jezička pitanja nađe u tome glasilu. Iako je osnovna orijentacija ovog glasila bilo razvijanje bosanskohercegovačke lingvistike, PRIZMA je trebalo da postane i jugoslovenski časopis jer je bila otvorena za jezičke stručnjake iz svih krajeva zajedničke države.

Planirano je da časopis izlazi najmanje jednom godišnje na srpskohrvatskom/hrvatskosrpskom jeziku, latinicom i ćirilicom, sa rezimeom na jednom od svjetskih jezika i sadržajem na engleskom, njemačkom, francuskom i ruskom. Časopis je imao sljedeće rubrike: Teorija jezika, Serbokroatističke teme, Strani jezici, Prevodilački mostovi, Interlingvistički vidici, Prikazi, Bibliografija, Prilozi. Godine 1990. izašao je prvi broj sa 23 priloga i na 197 strana. Drugi broj je trebalo da se pojavi u proljeće 1992. godine kao tematski broj posvećen

Simpozijumu PRIZME u Sarajevu 26. i 27. aprila 1991. godine (sredstva za objavljivanje bila su obezbijedeno, a štampanje je preuzeo Studentski servis Univerziteta u Sarajevu), međutim upravo tada je izbio rat u Bosni i Hercegovini. Bez obzira na napetu predratnu situaciju i sam početak oružanih sukoba Redakcija je uspjela da prikupi sve priloge, da ih obradi i kompletira sam broj. Pošto je glavni urednik bio primoran da u oktobru napusti Sarajevo, rukopis je ostavio na čuvanje jednom članu Redakcije. Zahvaljujući njemu rukopis je i sačuvan.

Sve ovo što smo naveli dvadeset godina nakon održavanja Simpozijuma PRIZME ne dolazi iz želje da se podsjeti na posljednji zajednički lingvistički skup u Bosni i Hercegovini i bivšoj Jugoslaviji, već da se reaguje na neprimjereno, zlonamjerno i nenaučno pisanje jednog lingviste iz Sarajeva. Naime, prije godi-

nu dana (2010) pojavila se ostrašćena ocjena pomenutog skupa: u zeničkom MAGAZINU SAFF je 10. aprila¹ 2010. izašao je prilog Safeta Kadića pod naslovom „Oktroisani bošnjački pogledi: Postgenocidna replika 'bečkog književnog dogovora'“, u kome se ovaj bošnjački lingvist, zaposlen u Institutu za jezik u Sarajevu, vraća na 1991. i PRIZMIN Simpozijum. Autor je dao tendenciozni komentar u kome se upustio u maštovita tumačenja osnovne ideje skupa ne pozivajući se ni na jednu izgovorenu riječ sa toga skupa. Pri tome se obrušio na organizatora skupa (Branka Tošovića), čiju je inicijativu (održavanje skupa) smjestio ni manje ni više u kontekst Vuka Karadžića i BEČKOG KNJIŽEVNOG DOGOVORA i iskonstruisao čudan višestruko izukršani trougao: vremenski (1850 –1924 – 1991), geografski (Beč – Grac – Sarajevo), događajni (BEČKI KNJIŽEVNI DOGOVOR – grački BOŠNJAČKI POGLEDI – Andrićeva odbrana disertacije), individualni (Vuk Karadžić – Ivo Andrić – Branko Tošović), u kome se negativno ocjenjuje i BEČKI DOGOVOR, i BOŠNJAČKI POGLEDI, i Prizmin simpozijum, kao i sve ličnosti iz toga trougla. Evo kako počinje osnovni tekst Safeta Kadića:

U sjeni usijane medijske eksploatacije donošenja Deklaracije o osudi zločina u Srebrenici u srbijanskom parlamentu, u kojoj se ne spominje termin genocid, nezapaženo je prošla promocija jednog zbornika „Bošnjački pogledi na odnose između bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika“, održana na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, na samu 160. godišnjicu „bečkog književnog dogovora“ i 20. godišnjicu sarajevskog simpozija „Jezička situacija u BiH“. (Hrvatski i srbski pogledi imaju po dva toma.)

Autor konstatuje da Grac kod Bošnjaka izaziva samo neprijatne asocijacije.

Za Graz i njegov univerzitet Bošnjake ne vežu baš prijatne uspomene. U okolici ovoga grada nalazi se najveće vojno greblje Bošnjaka, koji su ostavljali kosti po evropskim ratišćima, braneći umiruću Monarhiju u Prvom svjetskom ratu, a na njegovom univerzitetu ostvareno je mentorstvo šovinističke antimuslimanske i antibošnjačke teze doktorata Ive Andrića za račun svojih velikosrbskih nalogodavaca i europskih antimuslimanskih mentora pod naslovom: „Razvoj duhovnog života u Bosni pod uticajem turske vladavine“. (Andrić je svoju tezu radio tokom 1923. i 1924. godine, u vrijeme donošenja aparthejdnog zakona o agrarnoj reformi u Kraljevini SHS, kada je oduzeta zemlja Bošnjacima i podijeljena Srbima, kao što je pisao i roman „Na Drini ćuprija“ u vrijeme četničkih klanja Bošnjaka na tom ukletom mostu.)

Zatim dolazi Kadrićeva centralna misao vezana na skup koji je organizovan u Sarajevu 1991. godine:

Široj javnosti je nepoznato da je baš Branko Tošović, kao nastavnik na Katedri za ruski jezik Filozofskog fakulteta u Sarajevu, organizirao na tom fakultetu naprijed spomenuti simpozij o jezičkoj situaciji u BiH u martu 1990. godine, na k o j e m s u s r b s k o - c r n o g o r s k i j e z i k o s l o v n i j u r i š n i c i

¹ Slučajno ili ne, datum objavljivanja se podudara sa datumom rođenja organizatora Simpozijuma.

izpoljili toliku izključivost i agresivnost prema Bošnjacima i bosanskom jeziku da su ga mnogi doživili kao pripremu terena za potonju vojnu agresiju (istakao B. T.).

Ovaj skup Kadić kvalifikuje i ovako: „simpozijum o jezičkoj situaciji u BiH 1990. godine u stilu tada popularnih nadrealista narastajućeg new primitivs pokreta“.

Zbog svega izrečenog, a posebno zbog izrazito negativne ocjene referata srpskih pogleda iznesenih na Simpozijumu u Sarajevu 1991. godine smatramo da bi bilo bi vrlo zanimljivo i naučno poučno da se uporedi ono što je tada rečeno sa srpske strane (u uvodnoj riječi i referatima) sa onim o čemu piše Safet Kadić. Mislimo da bi to bilo dovoljno da se zaključi o kakvom se naučnom lingvističkom prilogu Safeta Kadića radi. Iz tih razloga objavljujemo sve referate sa Prizminog skupa koji se odnose na datu problematiku (i to po redosljedu nastupanja: izlaganje Branka Tošovića, Srđana Jankovića, Miljana M. Todorovića, Milivoja Minovića i Tihomira Burzanovića). Drugi prilozi srpskih referata nisu se direktno odnosili na ovu problematiku i na argumentaciju Safeta Kadića (Blažo Milićević: VIDOVI DIFERENCIJACIJE IZMEĐU GOVORA I KNJIŽEVNOJEZIČKE NORME, Čedomir Rebić: PISMA IZMEĐU ETNIČKO-POLITIČKIH SHVATANJA I OTKRIĆA PSIHOMEHANIKE i Mirjana Popović: PROMJENE U DRUŠTVU I POLITIČKA LEKSIKA) pa ih ne objavljujemo.²

Kao još jedan dokaz koliko je Safet Kadić u otišao u maštarenja i ostrašćenost i lingvistički neutemeljenu osudu i optužbu navodimo traskript svih diskusija srpskih izlagača (zbog osjetljivosti i značaja skupa, a takođe eventualne zloupotrebe izgovorene riječi na ovom skupu [sada znamo da je to neposredno uoči rata], kao u primjeru Safeta Kadića, nastupi su snimani na video i audio tehniku pa su odmah nakon skupa urađeni na osnovu njih transkripti [dosad nigdje neobjavljivani]) i to onako kako su srpski izlagači nastupali: Srđan Janković, Nevenka Gošić, Miloš Okuka, Branko Tošović, Milan Vasić, Velibor Ostojić, Tihomir Burzanović. Jedino nedostaje diskusija Bogdana Dabića jer u transkriptu uz njegovu diskusiju stoji: „Govor se ne može dešifrovati jer se ne čuje dobro“.

Koliko je neargumentovano napadao Safet Kadrić glavnog organizatora može se vidjeti i upoređivanjem onoga šta Kadić piše sa onim šta Branko Tošović piše u pismu ministru u Vladi [Izvršnog vijeća] Bosne i Hercegovine upućenom odmah nakon skupa 6. maja 1991. godine.

² Prvom prilikom štampaćemo i njihove referate u koncepcijski odgovarajućoj publikaciji.

PRIZMA

Časopis za jezička pitanja

Filozofski fakultet, soba 139/III

71000 SARAJEVO

F. Račkog 1

Telefon (071) 210 768, lokal 68

Telafax (071) 646 937

Sarajevo, 6. maj 1991. godine

Cijenjeni gospodine ministre!

Obavještavamo Vas da je 26. i 27. aprila ove godine održan naučno-stručni skup pod nazivom **Simpozij o jezičkoj situaciji u Bosni i Hercegovini** na kome je nastupilo 27 referenata. Rad simpozija protekao je u duhu tolerancije i međusobnog uvažavanja učesnika.

Podneseni referati osvjetljavali su širok krug jezičke problematike, ali u svom najvećem dijelu oni su, ipak, bili vezani za prirodu *standardnog jezika* u Bosni i Hercegovini i *njegov naziv*, te funkcionalnu ravnopravnost nacionalnih jezičkih specifičnosti u njemu i komunikacijsku ravnopravnost govornika u našoj republici.

Videnja i stavovi referenata, što je i razumljivo, nisu se uvijek podudarala, pogotovo ne u detaljima, ali se sa zadovoljstvom može konstatovati da se u osnovnom nisu razilazila, tj. da su donirala opredjeljenja za:

a) zajednički standardni jezik Muslimana, Srba i Hrvata u Bosni i Hercegovini sa konjunktivnom normom, odnosno normom koja će uvažavati jezičke specifičnosti svakog od tih naroda kao standardnojezičke sinonime (razumije se, kada su uklopljene u jezik kao sistem) i za književnojezičku politiku koja će stvarati uslove da ti sinonimi, kao jednakovrijedni u praksi, budu ravnopravno tretirani;

b) pravo svakoga naroda da svoj jezik naziva imenom koji njemu najviše odgovara, ali da naziv što iz tog prava proističe ne može potisnuti u službenoj upotrebi naziv dat u Ustavu SRBiH sve dok je postojeća ustavna odredba na snazi, za koju većina učesnika smatra da i nema prihvatljivije alternative;

c) kritičniji pristup pojmu *ravnopravnost* kada je u pitanju upotreba pisama, dubletnih termina, gramatičkih oblika i sl., koju ne bi trebalo poistovećivati sa pojmom *ravnopravnost upotrebe*, jer je ovo drugo rezultat i niza ostalih faktora; pravo na izbor ne bi se smjelo pretvarati u *obavezu* upotrebe.

Uz pomenuta opredjeljenja, vrijedno je pažnje i mišljenje često isticano na skupu da se rješavanje složenih jezičkih pitanja, pa i onih koja nisu samo lingvističke prirode, ne može prepustiti nelingvistikama jer rezultati takvoga rada često bivaju daleko ne samo od lingvističke nauke nego i od ciljeva koji se njima žele ostvariti.

Uvjereni da će Vam ovo nekoliko podataka biti od koristi s poštovanjem Vas pozdravljamo.

Glavni urednik

Prof. dr Branko Tošović

Dakle, nudimo čitaocu mogućnosti da

- 1) uvodnoj riječi Branka Tošovića,
 - 2) tekstovima Tihomira Burzanovića, Srđana Jankovića, Milivoja Minovića, Miljana M. Todorovića,
 - 3) diskusijama Tihomira, Burzanovića, Nevenke Gošić, Srđana Jankovića, Miloša Okuka, Velibora Ostojića, Branka Tošovića, Milan Vasić,
 - 4) pismu Branka Tošovića od 8. maja 1991. godine
- (a) nađe argumente u prilog ocjene Safeta Kadića, (b) se na osnovnu njih uvjeri o kakvoj se prirodi teksta i naučne elaboracije radi i (c) izvuce odgovarajuće zaključke.³

Oktroisani bošnjački pogledi:

Postgenocidna replika „bečkog književnog dogovora“

Na podpisivanju dogovora u Beču 28. ožujka 1850. godine Hrvate nije predvodio, kako bi se očekivalo, vođa „iliraca“ Ljudevit Gaj, nego ban Ivan Mažuranić, a Srbe nije učeni novosadski književnik Dositej Obradović, nego Vlah iz Drobnjaka, poznati hromi guslar i hajduk, Vuk Karadžić, uz blagoslov evropskog posrednika Slovenca Jerneja Kopitara. U ovakvoj srbsko-hrvatskoj nagodbi Bošnjaci se nisu našli ni u fusnoti, ali će se mnogi naći stoljeće i pol kasnije u nebrojenim masovnim grobnicama po Bosni

*Piše: **Safet Kadić** (safetkadic@hotmail.com)*

U sjeni usijane medijske eksploatacije donošenja Deklaracije o osudi zločina u Srebrenici u srbijanskom parlamentu, u kojoj se ne spominje termin genocid, nezapaženo je prošla promocija jednotomnog zbornika „Bošnjački pogledi na odnose između bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika“, održana na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, na samu 160. godišnjicu „bečkog književnog dogovora“ i 20. godišnjicu sarajevskog simpozija „Jezička situacija u BiH“. (Hrvatski i srbski pogledi imaju po dva toma.) Iako promocija zbornika ima više simboličko značenje, nego što ima znanstveni i kulturni značaj, u društveno-političkoj kontekstualizaciji spomenutih događaja historijske analogije su neizbježne. Samo prividno između ovih događaja u jednoipolstoljetnom vremenskom razponu, nema nikakve veze. Zapravo oni čine jednu tragičnu bošnjačku historijsku parabolu. Oni su izraz i rezultat kontinuiteta jedne mitomanske težnje susjeda za negiranjem jednog naroda u njegovoj zemlji radi porobljavanja i zaposjedanja njegove zemlje i dominacije nad njim. Oba ova događaja zatekli su Bošnjake u nezavidnom položaju, kada su drastično i (možda) nepovratno oslabljeni nakon genocida.

³ Zbog objektivnosti i korektnosti tekst Safeta Kadića dajemo u cjelosti (bez ispravljanja štamparskih i drugih grešaka, mijenjanja etimološke ortografije; jedino su navodnici onakvi kakvi su u svim tekstovima ovog našeg zbornika).

Tošović iz Graza

Projekat izrade zbornika realizirao je Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität iz Graza, glavnog grada austrijske pokrajine Štajerske, a priređivač bosanski rusista i rusofil Branko Tošović, koji je u vihoru rata podkraj '92. napustio obkoljeno Sarajevo, aterirao u Grazu i stanio se u navedenoj instituciji. Za Graz i njegov univerzitet Bošnjake ne vežu baš prijatne uzpomene. U okolici ovoga grada nalazi se najveće vojno greblje Bošnjaka, koji su ostavljali kosti po evropskim ratišćima, braneci umirući Monarhiju u Prvom svjetskom ratu, a na njegovom univerzitetu ostvareno je mentorstvo šovinističke antimuslimanske i antibošnjačke teze doktorata Ive Andrića za račun svojih velikosrbskih nalogodavaca i europskih antimuslimanskih mentora pod naslovom: „Razvoj duhovnog života u Bosni pod uticajem turske vladavine“. (Andrić je svoju tezu radio tokom 1923. i 1924. godine, u vrijeme donošenja aparthejdnog zakona o agrarnoj reformi u Kraljevini SHS, kada je oduzeta zemlja Bošnjacima i podijeljena Srbima, kao što je pisao i roman „Na Drini ćuprija“ u vrijeme četničkih klanja Bošnjaka na tom ukletom mostu.) U Graz su tokom i poslije protekle srbsko-hrvatske agresije na BiH mnogi zvaničnici iz bosanske vlasti, krijući od naroda, slali svoju djecu na besplatnu studij. Možda je i to jedan od razloga što nisu reformisani bosanski državni univerziteti. Široj javnosti je nepoznato da je baš Branko Tošović, kao nastavnik na Katedri za ruski jezik Filozofskog fakulteta u Sarajevu, organizirao na tom fakultetu naprijed spomenuti simpozij o jezičkoj situaciji u BiH u martu 1990. godine, na kojem su srbsko-crnogorski jezikoslovni jurišnici izpoljili toliku izključivost i agresivnost prema Bošnjacima i bosanskom jeziku da su ga mnogi doživili kao pripremu terena za potonju vojnu agresiju. I tada, kao i danas, mnogima nije jasno kako to da jedan Srbin, rusista, određuje bošnjačke poglede predpostavljenim Bošnjacima i bosnistima. Za neke je upitno i zašto jedan rusista toliko insistira na slavljenju Andrića, umjesto primjerice Tolstoja ili Puškina. Vjerovatno ih je posebno vezao isti univerzitet u Grazu i slični pogledi prema Bošnjacima. A možda i pare i slava koja stoji iza svakog nobelovca. Iako su u zbornik uvršćeni bošnjački autori, a Institut za jezik uzet samo kao domaći support, odmah pada u oči da bošnjačke poglede uređuje neko drugi mimo Bošnjaka i negdje drugo izvan Bosne, jer tu Bošnjaci figuriraju samo kao (dobro plaćeni) statisti i gluho-nijemi posmatrači. Bošnjaci su ponovo dozvolili da im (jezičku) sudbinu određuje neko drugi. (Sam zbornik i izneseni stavovi pojedinih autora traže posebnu analizu.)

„Bečki dogovor“

Umjesto da je Institut za jezik bio nosilac projekta i organizator simpozija i tematske razprave o tako važnom pitanju u okviru priprema BiH za ulazak u EU, gdje se mora riješiti i pitanje jezika i njegova naziva, opet je, kao i prilikom „bečkog književnog dogovora“, sve pripušćeno drugima da određuju okvire i domete bošnjačkih pogleda, kao što je u ovom slučaju Tošović napabirčio ranije objavljene tekstove nekih Bošnjaka koji se na neki način dotiču toga krupnog pitanja i to je predstavljeno kao bošnjački pogledi. Mogao je i Tošović, da mu je odgovaralo, organizovati simpozij o istoj temi, kao što je planirao simpozij o Andrićevom djelu svake godine. Ali nije, nego se pravi „tošo“! Radi sitnošćardžijskih interesa nekih u Institutu, ova institucija je zloupotrijebljena i uvučena u ovu blamažu sa nesagledivim posljedicama po Bošnjake.

Šamar bosanskim državnim institucijama kao što su Vijeće ministara, ANUBiH, Univerzitet, nadležna ministarstva, posebno bošnjačka udruženja poput „Preporoda“. Odgovornost bosanskih lingvista za takvo stanje je kolosalna, jer političari ionako nemaju nikakve odgovornosti prema narodu i zemlji. Na historijskom sudu istine neće im pomoći ni banknote sa Andrićevim likom. (One sa Mešinim likom za njih su sitne, a ionako je taj lik nestalo sa novčanica.) I zbog toga su Bošnjaci, u vremenskom razponu od samo 160 godina, prošli put od najistaknutijeg etničkog faktora na Balkanu u okviru Osmanskog carstva do potpunog negiranja i genocida u evropskom okrilju. Ako je propast Gradašćevićeva pokreta za samostalnost Bosne značio tursko spaljivanje iluzija Bošnjaka o sobstvenoj veličini i značaju, onda je „bečki književni dogovor“ označio otvaranje procesa europsko-srbsko-hrvatskog negiranja i progona Bošnjaka, sve do najnovije genocidne zavjere. „Bečki dogovor“ predstavlja, zapravo, sporazum Hrvata i Srba o zajedničkom književnom jeziku, zasnovanom na novoštokavskom dijalektu ijekavskog nariječja, koji je za narodnu osnovicu prihvatio „bosanski jezik, zajedno sa Vukovim hercegovačkim i Daničićevim vojvodanskim“. To je onaj jezik koji slavistika imenuje kao srednjojužnoslavenski štokavski idiom, a najvećim dijelom obuhvaćao je prostor nastanjen Bošnjacima srednjevjekovne bosanske države i sfere njenog uticaja u vrijeme bosanskog kralja Tvrtka I. Kotromanića. I pored toga, iz ovog dogovora ekskomunicirani su Bošnjaci, čime se oni negiraju kao narod. Na potpisivanju dogovora u Beču 28. ožujka 1850. godine Hrvate nije predvodio, kako bi se očekivalo, vođa „iliraca“ Ljudevit Gaj, nego ban Ivan Mažuranić, a Srbe nije učeni novosadski književnik Dositaj Obradović, nego Vlah iz Drobnjaka, poznati hromi guslar i hajduk, Vuk Karadžić, uz blagoslov evropskog posrednika Slovenca Jerneja Kopitara. U ovakvoj srbsko-hrvatskoj nagodbi Bošnjaci se nisu našli ni u fusnoti, ali će se mnogi naći stoljeće i pol kasnije u nebrojenim masovnim grobnicama po Bosni. I Mažuranić i Karadžić su imali značajne antibošnjačke i antimuslimanske reference: Mažuranić kao autor onog književno-političkog pamfleta, poznatog pod imenom „Smrt Smail-age Čengića“, a Karadžić, između ostalog, kao autor „Kovčežića“ u kojem se nalazi genocidni programski dokumenat velikosrbskog i četničkog pokreta, pod naslovom „Srbi svi i svuda“. U kontekstu tadašnjeg europskog antiturskog i antimuslimanskog, pa onda i antibosanskog i antibošnjačkog raspoloženja, projicirane su obostrane hegemonističke pretenzije prema Bosni nakon što se Bošnjaci eliminiraju zajedno sa Turcima iz Bosne, i podgrijavane nade da će konačno zagospodariti tom „nevjernom zemljom heretičkog trnja i korova“. Takav partnerski stav negiranja Bosne i Bošnjaka, koji je proiztekao iz „bečkog književnog dogovora“, ostao je nepromijenjen do danas.

Srpsko-hrvatske igre oko BiH

Kontinuitet tih ideja provlači se od Vuka Karadžića i Mažuranića, priko austrijske okupacije Bosne, potom stvaranja kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, zatim sporazuma Cvetkovića i Mačeka i djelovanja fašističkih pokreta Ante Pavelića i Draže Mihajlovića, sve do zločinaca Tuđmana i Miloševića, Mate Bobana i Radovana Karadžića i, u najnovije vrijeme, kolaboracije antibosanskih šovinista Dodika i Čovića. Siptomatična je u tom smislu i izjava srbijanskog predsjednika Borisa Tadića nakon polutajnog susreta u Opatiji sa hrvatskim predsjednikom Ivom Josipovićem: Tema je bila i BiH. Očekujemo da će se postići kompromisno rješenje na korist i jednoj i drugoj strani, kaže Tadić. Nigdje treće strane o kojoj je bila riječ. Doista se historija neumitno ponavlja, ali

svaki put po pravilu kao farsa. Oživljavanje slova i duha antibošnjačkog „bečkog književnog dogovora“ može se razpoznati i u stavu Milorada Pupovca, koji nije samo istaknuti postratni politički predstavnik Srba u Hrvatskoj, nego, što je posebno važno, profesor lingvistike na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. U razgovoru sa voditeljicom Tanjom Furtulom na četničkoj televiziji, koja je javni televizijski servis dejtonskog „entiteta masovnih grobnica“, u odgovoru na pitanje kojim jezikom govori, političar i profesor kaže da je jezik kojim govori „jedan jezik koji u Srbiji zovu srpski, a u Hrvatskoj hrvatski“. Ovaj stav govori o tome da se hrvatska i srbska politika nije maknula dalje od bečkog književnog dogovora i projiciranog unitarizma i hegemonizma. Da je Pupovac kao lingvista dovršio svoju misao na način: „u Bosni bosanski, a u Crnoj Gori crnogorski“, to bi značilo odricanje od ideja asimilacije i hegemonizma i priznavanje nove geopolitičke i sociokulturne situacije na Balkanu. To, sa druge strane, svjedoči o tome da se neće lahko doći do dogovora o zajedničkom jeziku u EU, tačnije o njegovom nazivu. Jer, nikada nije ni bio upitan sam bosanski genetsko-strukturni identitet i pripadnost toga jezika, nego njegov naziv, njegovo srpsko-hrvatsko samovoljno dvonacionalno prisvajanje i imenovanje bez tog bosanskog identiteta u samom nazivu, a za Bošnjake je bosanska nominacija toga jezika od životne važnosti, jer bosanski atribut u višečlanom nazivu toga zajedničkog jezika ima za njih nezamjenjivo simboličko značenje. Iako se u svijetu, pa i samoj Austriji, već koristi tročlani naziv: bosanski/hrvatski/srbski (u varijacijama sa crticom ili zarezm između njih), iako postoje studiji na fakultetima pod tim nazivom, Bošnjaci se još sa zebljom pitaju je li na pomolu nova (briselska) srbsko-hrvatska jezička nagodba na štetu Bošnjaka i hoće li srbsko-hrvatski jezik ponovo uzkrstnuti kao zajednički (jedinstveni) službeni jezik naroda i država Zapadnog Balkana u okviru Europske unije. Ovome dvočlanom nazivu jezika donekle kumuju i Slovenci. Već smo u ovom magazinu pisali o tome kako ugledni slovenski izdavač i jedan od najprestižnijih u regionu, „Mladinska knjiga“, nadmeno negira bosanski jezik u enciklopedijskoj knjizi „Činjenice na dohvat ruke“, gdje je u poimeničnom nabrajanju južnoslavenskih jezika izostavljen bosanski. Još svježiji primjer je njihov najnoviji DVD „Putovanje života“, koje prati putopisna naracija samo na hrvatskom i srpskom jeziku. Na bosanskom ne postoji iako se agresivno nudi i prodaje po Bosni. Hoće li Bošnjaci ponovo biti žrtve srbsko-hrvatske jezičko-političke nagodbe uz evropsko sufliranje, zavisi ponajprije od njih samih. Nedavno je HRT prenio izjavu jedne zvaničnice Evropske unije, koja je vrlo jasno rekla da će Hrvatska prije zatvaranja svih poglavlja pregovora sa EU morati riješiti pitanje jezika sa ostalim državama zapadnog Balkana. Voditelj je, nasuprot tome, samouvjereno i neodoljivo uzkliknuo da će Hrvatska ipak ući sa hrvatskim jezikom! Kako se to misli riješiti, možda se odgovor krije u najnovijim događajima.

Kosorkin milodar

Nedavna primopredaja „prijevoda pravne stečevine Europske unije na hrvatski jezik“, vrijednog osam i pol miliona eura, koju je na Brdu kod Kranja u Sloveniji prilikom susreta zapadnobalkanskih premijera, slavodobitno uručila premijerka Republike Hrvatske Jadranka Kosor predsjedniku Vijeća ministara Bosne i Hercegovine Nikoli Špiriću, kao prijateljsku gestu dobre volje prema Bosni i Hercegovini, prošla je u bosanskoj javnosti bez posebnih komentara. Bosanski premijer (i jedna i druga riječ mogla bi se staviti u navodnike) samo je tom prilikom nešto smrsio sebi u bradu u smi-

slu zahvale na ovom velikodušnom poklonu, jer će se oko stotinu hiljada stranica dokumenata mnogo lakše prilagoditi na „naše domaće jezike“. Tako će Hrvatska politički kapitalizirati mukotrpní višegodišnji rad svojih prevodilaca, pravnika, lingvista i drugih. Ovaj gest „milosrđa“ ima, međutim, mnogo veću cijenu i dalekosežnije ciljeve, nego što se može u prvi mah činiti. Špirićeva sintagma „domaći jezik“ može se odnositi samo na bosanski jezik, jer bosanski Hrvati i bosanski Srbi prihvatili su srbski, odnosno hrvatski standardni jezik, a bosanski jezik se, manje ili više otvoreno, osporava zajedno sa narodom koji ga je iznjedrio, poput Lazara Prodanovića povodom razmatranja prijedloga Zakona o popisu stanovništva u Predstavničkom domu Parlamenta BiH krajem januara tekuće godine. Kosorka premijerka taj potez najavila je u maniri majčinskog pokroviteljstva kao dio podpore bosansko-hercegovačkim Hrvatima, u obraćanju hercegbosanskoj eliti, okupljenoj u Mostaru povodom godišnje propagandne manifestacije sa dosta nacionalnog naboja i domoljubnih poruka, koju organizatori službeno imenuju kao „Večernjakov pečat“, rekavši: Želimo pomoći Hrvatima u BiH temeljem Ustava RH. Želimo pomoći i BiH za brži ulazak u EU i svim državama Zapadnog Balkana. Već sada možemo im ustupiti 9.000 prevedenih dokumenata da i oni nepotrebno ne gube vrijeme... Slijedio je, zatim, susret Kosorke sa Špirićem u Zagrebu, kada je ova ideja zvanično stavljena u opticaj i dobila bosansko-hrvatski međudržavni karakter, a primopredajom u Sloveniji, članici EU, i internacionalni karakter. Time je Hrvatska nedostižno osnažila svoju poziciju u pregovorima sa Srbima, a Bošnjake i Crnogorce „zadužila“ rečenim milodarom prevedenih dokumenata. Kada je na spominjanom simpozijumu o jezičkoj situaciji u BiH 1990. godine, u stilu tada popularnih nadrealista narastajućeg new primitivis pokreta, pomalo ekstravagantni bosanski anglista Midhat Riđanović, onako nonšalantno i nadmoćno gledajući na slaviste, posebno balkanske, sa engleskih imperijalnih visina izveo svojevršne terminološke egzibicije, varirajući moguće nazive zajedničkog ili posebnog jezika u Bosni, malo ko od tih zabezegnutih slušalaca je pomislio da će se dvadeset godina kasnije to pitanje postaviti ozbiljno. To je danas uslov za ulazak u Europsku uniju. Koliko se sjećam, radilo se o nekih tridesetak varijacija i svaka je sadržavala kvalifikativ bosanski. Bošnjaci, nažalost, nemaju viziju, spremnost i znanje za dugoročne ciljeve i projekte i zato će i Bosna i Bošnjaci, nakon što su ekonomski i politički kolonizirani, ovim iznudenim i naturenim poklonom, biti konačno jezički i kulturno asimilirani.

Anterfile

Sarajevski jezički dogovor

Bosanski standardni jezik bi mogao u zemljama Zapadnog Balkana odigrati onu povijesnu ulogu koju su u prošlosti odigrali ćirilo-metodski 'staroslavenski', u vrijeme stupanja Slavena na historijsku pozornicu u drugoj polovici devetog stoljeća ili 'srpsko-hrvatski' književni jezik, utemeljen „bečkim književnim dogovorom“ u bivšoj zajedničkoj državi, Titinoj Jugoslaviji. Bosanski, crnogorski, hrvatski i srbski su na standardnom nivou toliko izjednačeni da to ne bi predstavljalo nikakv problem, s tim da je bosanski najfleksibilniji sa svojom konjunktivnom normom. Prednost naziva bosanski jezik je što nema nacionalnu konotaciju (iako ga Bošnjaci smatraju svojim nacionalnim standardnim jezikom, ali to pravo i pripadnost ne odriču ni bosanskim Srbima, ni bosanskim Hrvatima) pa ne nosi sa sobom nikakav hegemonistički ili asimilatorski potencijal. Sada bi, umjesto bečkog, to bio briselski dogovor ili možda sarajevski sta-

ndardnojezički dogovor, a domaćin i nosilac organizacije bi mogao biti sarajevski Institut za jezik u saradnji sa Katedrom za bosanski, hrvatski, srpski Filozofskog fakulteta i ANUBiH i odgovarajućim institucijama ostalih država. Kao polazišće bi se mogli uzeti stavovi čuvenog sarajevskog simpozijuma o jezičkoj toleranciji, održanog 1970. godine. Učesnici bi bili predstavnici svih naroda i država Zapadnog Balkana: Bošnjaci, Crnogorci, Hrvati i Srbi, odnosno: Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska i Srbija.

Egida 1

Za Graz i njegov univerzitet Bošnjake ne vežu baš prijatne uzpomene. U okolici ovoga grada nalazi se najveće vojno greblje Bošnjaka, a na njegovom univerzitetu ostvareno je mentorstvo antimuslimanske i antibošnjačke teze doktorata Ive Andrića

Egida 2

Hoće li Bošnjaci ponovo biti žrtve srbsko-hrvatske jezičko-političke nagodbe uz evropsko sufliranje, zavisi ponajprije od njih samih.

Kadić, Safet. OKTROISANI BOŠNJAČKI POGLEDI. – In: MAGAZIN SAFF . Zenica: 10. april 2010 – http://www.saff.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=714:oktroisani-bonjaki-pogledi&catid=50:drutvo&Itemid=82. Stanje 20. 4. 2011.